

LETMÝ POHLED NA VYDUPANÝ OBOR V UPLYNULÝCH TŘICETI LETECH (3)

Dalším zdrojem informací, článků, příspěvků na téma "výplatní otisky" byla již tradičně FILATELIE, odborný časopis čs. a českých filatelistů. V minulosti se objevilo několik článků spíše nahodile a značně sporadicky. Byly však zásadní a přispěly k oživení zájmu o tento sběratelský obor. Po ustavení sekce otisků výplatních tsrojů Komise poštovní historie a celin (předtím Komise specializovaných oborů) se přivalila lavina odborných a velmi zásadních příspěvků z pera několika špičkových odborníků. Seznamy existují v různých zdrojích, kdy sekce nekompromisně vyžadovala uvádění zdrojů pod články, katalogy, seznamy, studiem. Tam lze najít články z let 1976 - 1989. I po získání svobody koncem roku 1989 se otiskovaly různé články ve Filatelii, i když ne v takové míře. Nicméně zachytily další vývoj výplatních otisků u nás, a to včetně automatových známek a otisků APOSTů, které patří do rodiny výplatních otisků. Přehled zásadních článků let 1990 (1989) - 2010 přináším v tomto pokračování volného seriálu o výplatních otiscích v uplynulých třiceti letech. Seznam si neklade nárok na úplnost. Filatelie následujících let není uvolněna k veřejnému publikování (desetileté moratorium), proto seznam končí rokem 2010. Doporučuji si získat Filatelii z těchto let v knihovnách. V těchto letech vynikl zejména publicista a filatelista Tomáš Šilhán se svým seriálem o výplatních proužcích výplatních strojů Československa. Jedná se o vynikající odbornou studii publikovanou v roce 2019.

FILATELIE (číslo za textem značí stránku, kde je příspěvek otištěn a od roku 1966 číslo Filatelie) šéfredaktor V. Houška

1989

Luděk Janů, K typologii čs. výplatních otisků, 622

Karel Kuča, Pozoruhodný hybrid, 356

1990

LJ, 30 let výplatního otisku Postalia, 305

- Pseudoznámka a výplatní otisky ČSR, 337

- Česká republika, 356

- K. Uchermann, 596

1991

Schödelbauer

šéfredaktor V.

SSSVO, Anketa, 25

1992

-

1993

Miroslav Bouška, Státoprávní uspořádání a výplatní otisky, 180

Luděk Janů, Frama u nás, 230

Luděk Janů, Předváděcí otisky výplatních tsrojů, 230

Karel Kuča, Propagace ve velkém, 182

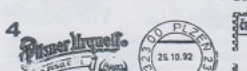
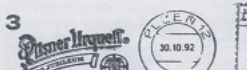
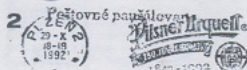
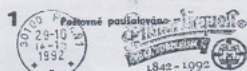
Ukázka článku K. Kuči:

Propagace ve velkém

Propagační a příležitostné štůčky razítkovacích a výplatních strojů nepatřily v posledních více než deseti letech k příliš běžným jevům poštovního provozu. Dříve rozšířené formy propagace s vylazením důležitých razítkovacích strojů Klussen-dor/Klepac (rotoražec) vymizely a nahradily je štůčky v poštovních výplatních strojích, někdy více či méně utajené a provozované se spekulacními záměry. Po roce 1989 se zdálo, že se i v této oblasti rysuje obrát k lepšímu, ale po posledním zvýšení poštovních tarifů si poštovní propagaci budou moci dovolit jen nejbogatší investoři (pokud nemají vlastní výplatní stroj). Přibližně tolik, kolik se dosud platilo za měsíc používání štůčku, se totiž nyní platí za jediný den!

Razítkovací stroje: Píseň 1 (VK-80 (obr. 1), dále prototyp odvozený z NEC) a Píseň 2 (Pitney-Bowes (obr. 2))
Výplatní stroje Postalia: Píseň 1 (3 stroje), dále Píseň 4, 12, (obr. 3) 13, 18, 20, 23.

Případ poštovní propagace, na který chci upozornit, nemá dosud v našem novodobém poštovním provozu obdoby. Zdá se, že mohli vzniknout právě jen před zvýšením poštovních tarifů. Jde o 150. výročí existence značky Pilsner Urquell, tedy světově známého pilsenského. Z předběžné dokumentace se zdá, že pivovar umístil propagační štůček (těže podobný) do všech poštovních výplatních a razítkovacích strojů na území města Píseň:

Zatím je tedy zaznamenáno osazení ve 12 strojích současně. Pozadu nezišla ani Správa pošty a telekomunikací, která od října dává osazovat propagační štůčky s reklamou na EMS (expresní pošta) do výplatních a razítkovacích strojů různých typů, včetně linek NEC. Dosud lze předběžně uvést:

Razítkovací stroje: Havlíkův Brod 1 (VK-80)
Liberec 2 (Pitney-Bowes)
Ostrava 2 (NEC)
Pardubice 2 (NEC (obr. 5))

182 • FILATELIE 5/1993

Píseň 2 (NEC)
Praha 025 (NEC)
Prostějov 1 (Postalia)
Ústí nad Labem 2 (Pitney-Bowes (obr. 6))
Výplatní stroje Postalia: Česká Třebová 2 (obr. 7)
Praha 5
Ústí nad Labem 1

V grafickém řešení těchto štůčků lze rozeznat několik variant, v základních rysech jsou si však podobné.
(Do redakce došlo v lednu '93)

KAREL KUČA

■ **KONVENCE ZACHOVÁNÍ SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ** byla přijata Generální konferencí UNESCO v roce 1972 a vešla v platnost v prosinci roku 1975. Zpočátku zajišťovala administrativní a finanční strukturu z hlediska zachování význačného umění, historie, vědy a přírodních krás. Ústředí této konference se setkává jednou za rok a je tvořeno reprezentanty 21 národů. Volby do tohoto ústředí se konají každé dva roky. Austrálie byla jeho členem v období 1976-1989. Hlavní úkolem centra je určit oblasti se světovým dědictvím, informovat o nich veřejnost a zajišťovat nutné kroky pro jejich zabezpečení a ochranu. Existuje asi 360 objektů a oblastí v 80 zemích, zapsaných na seznamu světového dědictví. Austrálie má takových oblastí nyní deset: Great Barrier Reef, Willandra Lakes Region, Lord Howe Island, Tasmanian Wilderness, Australian East Coast, Kakadu National Park, Uluru National park (viz Yv. 656 Austrálie), Shark Bay a Fraser Island. Poslední čtyři jmenované oblasti světového dědictví, nacházející se v Austrálii, jsou zobrazeny na známkách, které vydala australská pošta 4. března 1993. Uvedená série je doplněna o vydání čtyř celin se stejným námětem.

JÍŘÍ KASALEK

■ **CHRISTMAS ISLAND (VÁNOČNÍ OSTROV)** leží v Indickém oceánu, 2620 km severovýchodně od Perthu. Během let 1991 a 1992 rozhodla australská vláda, že tento ostrov bude patřit do indického - oceánské oblasti Austrálie. Následkem toho přebírala australská pošta, od 2. března poštovní a filatelistické služby. Známky vydané po 4. 3. 1993 pro Christmas Island budou platit i po celé Austrálii. Známky vydané před tímto datem budou platit pouze na Christmas Island. Graficky budou známky rozlišeny tak, že nápis Christmas Island bude vytisčen velkými a nápis Australia malými písmeny. První upravené vydání se uskutečnilo 4. března 1993. Na soutisku pěti známek jsou zobrazeni mořští ptáci žijící na ostrově. Vydání doplňuje aršík ve stejné úpravě.

JÍŘÍ KASALEK

Luděk Janů, Výplatní otisky A Prioritaire. 142

LJ, Veselé vánoce, 262

A. Těšitel, Česko-slovensko v letech 1938/39 a filatelie (III.), 23 - razítka výplatních otisků

Miroslav Bouška, Výplatní stroje a jejich otisky po rozpadu Československa, 202

Karel Kuča, Několik aktualit z oboru otisků výplatních strojů, 86

1995

-

1996

Miroslav Langhammer, Automatizace zpracování listovních zásilek na našich poštách F 1/1

ML, Harmonogram instalací terminálů APOST - 1. čtvrtletí, F 1/6

APOST

- F 4/11, F 8/11, F 8/1, F 9/1, F 9/12, F 9/18, F 10/6 a další čísla

ABAS - Automaty pro příjem listovních zásilek, F 3/11

1997

-

1998

J. Petrásek, Slunce vychází v Naganu F 2/10

95 klubu esperantistů, F 2/28

Lumír Brendl, Anatolij Osjatinskij, Španělská občanská válka v zrcadle filatelie (Výbor na pomoc španělských ženám a dětem)

1999

Miroslav Langhammer, Novinky automatových známek, F 10/15

ML, plán instalací APOST ve 2. čtvrtletí 1999, F 3/30 + F 6/23 + F 7/24

2000

-

2001

Plán instalací APOST v 1. čtvrtletí 2001, F 1°/37

FB, První narozeniny automatových známek České republiky, F 3/32

Vladimír Feldmann, Zpoždění a předstihy u výplatních otisků, F 3/13

Miroslav Langhammer, Konec instalací APOST, F 11/9

-, Nové automaty České pošty, F 12/9 + F 1/37

-, Plány instalací, F 3/20 + F 6/20 + F 8/11

-, Nové hodnoty automatových známek, F 2/11

2002

-

2003

Cenné nálepky APOST s přitiskem, F 1/4 + F 2/6 + F 3/7 + F 4/8 + F 6/7 + F 7/8 + F 8/6 + F 9/8 + F 10/7 + F 11/7 + F +2/7

M. Fencí, Katalog příležitostných R-nálepek a nálepek APOST používaných v českých zemích, F/21

V. Krečmer, Několik poznámek k automatům na známky, F 10/31

Miroslav Langhammer, Přejít na euro a automatové známky, F 10/31

Miroslav Langhammer, Několik poznámek k příležitostným nálepkám APOST, F 8/7

P. Švejnar, Dvojitá frankatura cenných APOSTŮ, F 9/19

2004

ak, Nová varianta nálepek APOST, F 12/11

aks, Zajímavá vada APOST, F 11/8

Pavel Aksamit, Automatové známky, F/23

M. L., Cenné nálepky APOST s přitiskem, F 1/5 + F 2/5 + F 3/5 + F 4/8 + F 5/5 + F 6/9 + F 7/5 + F 8/6 + F 9/8 + F 10/6 + F 11/7 + F 12/6

M. Fencel, Příležitostné nálepky a cenné nálepky APOST vydané v roce 2003, F 2/18

2005

M. Fencel, Příležitostné R-nálepky a cenné nálepky APOST vydané v roce 2004, F 4/30

Miroslav Langhammer, APOST dětské pošty BRNO 2005 aneb všechno je jinak, F 7/11

APOST, F 5/26, F 6/9, F 10/20

Miroslav Langhammer, Problémy s desetníky a výplatní stroje, F 7/18

2006

Pavel Aksamit, Chybné názvy pošt na nálepkách APOST, Cenné nálepky APOST s přitiskem F 5/17

M. Fencel, Používání R.nálepek u terminálů APOST, F 3/17 + F 4/8 + F 5/7 + F 6/8 + F 7/8 + F 8/4 + F 9/8 + F 10/8 + F 11/8 + 12/7

Miroslav Langhammer, Petsrý svět automatových známek, F 6/2 + F 7/2

2007

M. Fencel, Příležitostné TR . nálepky a cenné nálepky APOST v roce 2006, F 2/20

R. Kurča, K APOSTům v Ústí nad Labem, F 9/19 + F 2/20

Příležitostné cenné nálepky APOST F 3/8 + F 5/6 + F 6/7 + F 7/10 + F 8/7 + F 9/9 + F 10/7 + F 11/10 + F 12/8

2008

V. Babák, Dvě varinaty APOSTŮ ve Slavičíně, f 9/19

M. Fencel, 15. výročí terminálů APOST, F 7/32

Miroslav Langhammer, Nezaokrouhlené výplatné ve výplatních otiscích, F 3/22

J. Rubišar, Otisky výplatních strojů, nejen filatelistický materiál F 8/12 + F +0/10

APOST F 2/32 + F 12/16

2009

aks, Zajímavá výrobní vada APOST, F 1/7

2010 (jen do 5. čísla roku 2010)

M. Fencel, Příležitostné R-nálepky a cenné nálepky APOST v roce 2009 F 3/34

J. Krátký, Neobvyklá celistvost, F 3/37

A na závěr této rešerše dvě ukázky článků z oblasti klasických otisků autorů Miroslava Langhammer (2008) a Jana Krátkého (2010), které tento obor z hlediska netradičních pohledů a nových informací oživují. V dalším desetiletí v tomto směru vynikají články Tomáše Šilhána (např. o výplatních prouzcích zejména pro stroje Francotyp, což je přímo vědecká práce.

Nezaokrouhlené výplatné ve výplatních otiscích

Od počátku letošního roku se setkáváme u zásilek vyplacených výplatními otisky s nezaokrouhlenými hodnotami odlišnými od cen poštovních služeb, které se hradí poštovními známkami nebo v hotovosti u přepážek. Standardních psaní vyplacených výplatním otiskem v hodnotě 9,50 Kč si všimli pozorní filatelisté už v prvních dnech nového roku a mnozí se domnívali, že jde o chybně nastavenou výši výplatného. Ve skutečnosti je důvod jiný. Dříve byly majitelům výplatních strojů slevy ze strany České pošty poskytovány zpětně za určité období. Ve výplatním otisku přitom byla uvedena cena bez slevy. Nyní se sleva poskytovává v souladu s uzavřenou smlouvou mezi poštou a uživatelem výplatního stroje vykazuje za každou jednotlivou zá-

silkou. Ve výplatním otisku není tedy základní cena, ze které se později bude počítat sleva, ale cena za konkrétní zásilku už po slevě. Přechod na nový systém nebyl zřejmě úplně bez problémů. Někteří uživatelé výplatních strojů dostali informace a nové sazby opožděně a tak v prvních dnech roku vyplaceli postaru, tedy plnou výši nové ceny. Nezaokrouhlené částky se týkají nejen standardních psaní, ale různých druhů zásilek, jak ukazuje připojená tabulka. A ještě malá poznámka na okraj: Od počátku roku 2008 Česká pošta „v tichosti“ změnila rozměry standardního psaní. Zatímco dříve to bylo 23,7 x 12,2 x 0,5 cm, nyní může mít standardní psaní rozměry až 23,1 x 16,4 x 0,5 cm. Praktický rozdíl je v tom, že dříve odpovídaly podmínkám pro standardní psaní obálky formátu C6 a DL, nyní to je i obálka formátu C5. I tuto obálku vážíci s obsahem do 50 g stačí tedy nyní vyplácet známkou za 10 Kč.

MIROSLAV LANGHAMMER

1.8 Ceny vybraných služeb pro uživatele výplatních strojů

Ceny uvedené v tomto odstavci jsou platné pouze pro ty uživatele výplatních strojů, kteří mají uzavřenou s Českou poštou, s. p., „Dohodu o používání výplatního stroje k úhradě cen za poštovní služby“ dle Podmínek pro používání výplatních strojů, platných a účinných k 1. 1. 2008.

1.8.1 Poštovní zásilky

Druh zásilky	Do hmotnosti / cena v Kč				
	50 g	100 g	500 g	1 kg	2 kg
1.8.11 Obyčejné psaní - standard **)	9,50				
čl. 11 odst. 5 pošt. podmínek					
1.8.12 Obyčejné psaní **)	11,40	13,30	17,10	22,80	36,10
čl. 11 pošt. podmínek					
1.8.13 Doporučená zásilka standard **)	24,70				
čl. 13 pošt. podmínek					
1.8.14 Doporučená zásilka **)	28,50	32,30	35,20	40,90	46,60
čl. 13 pošt. podmínek					
1.8.15 Cenné psaní *)	30,40	34,20	37,10	42,80	48,50
čl. 15 pošt. podmínek					

Druh zásilky	Do hmotnosti / cena v Kč			
	2 kg	5 kg	10 kg	15 kg
1.8.16 Obyčejný balík	36,10	41,80	53,20	66,-
čl. 11 pošt. podmínek				
1.8.17 Cenný balík *)	48,50	53,20	66,-	78,-
čl. 16 pošt. podmínek				
1.8.18 Slepčkové zásilky **)	Osvobozeny od cen za hlavní služby ****)			
čl. 12, 14 pošt. podmínek				

*) - Cena je uvedena bez příplatku za udanou cenu.

***) - Největší rozměr zásilky nesmí přesáhnout 60 cm a součet všech jejích tří rozměrů 90 cm.

****) - Obálka nebo nesložený kartonový listek, pravouhlého tvaru, s rozměry 23,1 x 16,4 x 0,5 cm, přičemž délka musí být nejméně 1,4 x větší než šířka.

*****) - Osvobození se nevztahuje na ceny za doplňkové služby.
Platí od 1. ledna 2008.

Neobvyklá celistvost

Podarilo se mi získat neobvyklou celistvost vyplacenou otiskem výplatního stroje pojišťovny Moldavia Generali ze dne 27.12. 1934.

covník chybně nastavil výplatní hodnotu a zamýšlený expres dopis druhé váhové kategorie za 2,30 Kč (1,30 - těžší dopis + 1 Kč - spěšnostní příplatek) přeplatil o 10 Kč. Tato chyba byla včas objevena a na poště PRAHA 25 vyřešena - viz otisk denního razítka ze dne 27.XII. 1934 a zvláštního oválného razítka NEPOUŽITO + parafa.

Vysvětlení provedení poštovního úkonu k této celistvosti lze nalézt ve Věstníku Ministerstva pošt a telegrafů.

Věstník číslo 44 z roku 1926 v Ustanovení č. 89. Vyplácení listovních zásek otiskem výplatních strojů v části V. uvádí následující:

„(1) Výplatní otisky zásek, jichž nebylo použito poštovně, vyměňují se za poštovní známky (cenniny) jako jiné poštovní cenniny, zkažené obecně, za výměnné 2h za každý výplatní otisk.

(2) Výměna se povoluje:

a) u otisků na obalech (zásečkách), jež byly vráceny odesílateli podle IV, (5), a);¹

b) u otisků na zásečkách, jež odesílatelem nebyly podány z jakéhokoli jiného důvodu, avšak jen tehdy, je-li otisk výplatního stroje zřetelný a bylo-li potvrzeno na obalu zásečky (zásečky samé) dohlédacím poštovním úřadem, že nebyla podána. Takové obaly (zásečky), určené k výměně, poštovní úřadník opatří poznámkou: Nepoužito, otiskem poštovního razítka a svým podpisem.“ (Pozn. red.: to je případ vyobrazené celistvosti.)

„(3) O výměnu požádá uživatel výplatního stroje vždy jednou měsíčně u příslušného dohlédacího úřadu, a to neoklikovaným podáním, v němž uvede počet otisků podle jednotlivých hodnot a k němuž

připojí obaly (zásečky) s otisky, které mají být vyměněny.

(4) Hodnotu vyměněných otisků vyplatí poštovní úřad po srážce výměnného v poštovních známkách (cenninách) a účtuje ji v oddílu II (Poštovní celiny) Výkazu vyměněných cennin úhrnou částkou podle podání uvedeného v V (3).“

Věstník číslo 32 z roku 1926 v Ustanovení č. 70. Výměna poštovních cennin (výplatních otisků), zkažených obecně; výměnné dále upřesňuje podmínky:

„(1) V důsledku zákona z 22. června 1928 (č. 103 Sb. z. a n.) upravuje se s účinností od 23. srpna 1928 výměnné za poštovní známky zkažené obecně a za nepoužité výplatní otisky takto:

a) Poštovní známky 5tihalérové se nevyměňují vůbec. U ostatních hodnot známek se vybírá za každou vyměněnou známku výměnné 5 h za kus.

b) Vyměnné za nepoužité výplatní otisky „Francotyp“ [viz ustanovení č. 69/1926, V] zůstane jako doposud 2 h za kus.

Není-li však úhrnná částka výměnného, vypočtena v podání uživatele stroje, v haléřích dělitelná pěti, zarovná ji dohlédací poštovní úřad prováděje výměnu na nejbližší vyšší částku pěti dělitelnou, např. 12 h na 15 h, 1 Kč 16 h na 1 Kč 20 h a pod. a jen takto zaokrouhlenou částku účtuje.“

Přímou součástí Poštovního řádu vydaného ministerstvem pošt, v Praze 1946 je pak již mnohem jednodušší ustanovení:

„§ 120 Vracení částek za nepoužité výplatní otisky

Poplatky za neodeslané zásečky vyplacené otiskem výplatních strojů pošta na žádost uhradí, neuplynuly-li ode dne vyznačeného v denním razítku na zásečkách více než dva pracovní dny do dne žádosti a odevzdá-li se jí celá obálka atd. Poplatky na pouhých adresních listcích a prázdných listcích, na nichž je jen výplatní a denní razítko, hradí pošta, jen když listky ještě nebyly nalepeny na zásečky.“

Jak se o úhradu žádá, vysvětluje Dodatek 5., část 9:

„Za negativní otisky razítka (s obráceným obrázkem) nelze požadovat úhradu poplatků. O úhradu poplatků se žádá měsíčním „Průkazem úhrad“, jehož formulář vydává poštovní úřad a v němž poštovní úředník stvrzuje majiteli během měsíce jednotlivé zápisy; přílohy (obálky atd.) si při tom vždy ponechá. Majitel stroje předkládá pak uzavřený průkaz každého 25. dne v měsíci poštovnímu úřadu a ten jej přezkouší a úhrnou částku překáže majiteli na šekový účet nebo ji vyplatí v hotovosti na stvrzení ve vzájemném průkazu.“

J. Krátký

¹ Část IV, odst. (5) se týká zásek, ořazených starším datem, vyloučených z přepravy a označených jako Neplatné, kde se v bodě a) specifikuje:

„Je-li nesporno, že zásečky byly ořazeny nesprávným (starším) datem pouze nedopatřením, vrátí se odesílateli.“